Dostojnost otrók.

(Fr. Gabršek.)

Že zdavno je priznano, da se v šoli ne ima le poučevati, marveč tudi vzgojevati. Pač vzgojuje šola že z dobrim poukom, kajti otrok se na ta način nravstveno čisti in umstveno bistri. Obrazovati se namreč pravi, v človeku človeško bistvo okrepiti in razviti, ter mu iz neomikanega stanja s pomočjo navlaščnih sredstev k veljavi pripomoči. To vse se godí na nek neviden način, in če tudi se upotrebljujejo pri tem navlaščna sredstva, vender je to vodilo zavisno od notranjosti onih činiteljev, kateri imajo skrbeti za nravstveni razvoj otrók. V šoli je ta činitelj nedvomno učitelj, kateremu je dana naloga, da poleg pouka otroke navaja k vsem onim svojstvom, katera ustvarjajo nravstveno vrednost človeka. Ta nravstvena vrednost pa je vsota množine vzgojevalnih učinkov, kateri še le v svoji celoti, v svojem harmoničnem in vzajemnem delovanji vodijo k zaželjenemu smotru. Ta smoter se more le tedaj doseči, ako se teži po njem zvesto, potrpežljivo in z nekaljeno vztrajnostjo, in ako se pri tem teženji ravnamo po določenih nravstvenih pravilih. Vsaj vidimo tudi v prirodi, da je ves organizem navezan na proste, a določne zakone, kateri utemeljujejo bistvo prirodnih pojavov. Isto tako priprosta morajo biti načela, po katerih se določuje bistvo človeškega življenja. To bistvo pa, samo sebi prepuščeno, moglo bi voditi ravno tako k slabemu kot k dobremu. Zato se že s tega pogleda ne more opravičevati, ako bi otroke prepustili same sebi, da bi vzrastli v neotroški šopirnosti, v pretiranem bitji. S tem bi otročjo nrav le ohabili in namesto nje postavili ono protinrav, katera bi bila v stanu, da otroku ukrade najlepši zaklad življenja, namreč otroško priprostost in nežno mladost; v otročji raj mikalne neplašnosti in nebrižnosti pa bi se vpeljala kača prebrisanih spletek. Isto tako škodljivo bi bilo, ko bi pustili, da bi otroci vzrastli brez pravega strahú, surovi in neotesani. Zato veljá pred vsem, da se otroci navajajo k pravi otroški dostojnosti, k lepemu vedênju in blagemu mišljenju. Te dostojnosti pogrešamo pri naši mladini v obili meri. Često čujemo pritožbe o surovosti in neotesanosti otrók, o njih zanemarjenosti in popustljivosti, in če le mogoče, daje se krivda tem nedostatkom šoli in njenim organom. Koliko je v tem resnice, to vsak sam najbolje vé; tudi mu je znano, da je njegova sveta dolžnost, otročje srce navdajati z blagimi čutili ter mladino voditi po oni poti, katera vodi k dostojnemu vedênju. Ali vse težje je vprašanje, kako doseči to svrho? Tudi pripada v prvi vrsti ta naloga roditeljem in domu. Ker pa ti niso vedno zadosta izobraženi ter tudi nimajo dovolj časa, da bi mogli svoje otroke v tej zadevi prav vzrejati, zato prevzame šola vso odgovornost nase, da z vsemi mogočimi sredstvi vpliva na to, da postane otrokom dostojnost takó rekoč bistvo njih vedênja. Taka vzgoja ni prav lehka, a doseči jo je móči, vsaj je človek h kreposti že od prirode nagnjen; družabne kreposti pa, oslanjajoče se na dostojnost, plemenitijo nravstveno vedênje človeka ter ga povzdigujejo nad živali.

Preglejmo to lastnost otroškega vedenja natančneje. V prvi vrsti se nam je ozreti po svojstvih dostojnega blagonravnega vedênja. To vedênje se nanaša na pazljivost, točnost ali natančnost, snažnost ali čistoto, spoštljivost in redoljubnost. Brez teh kreposti se otrok ne more ponašati s pravo dostojnostjo, kajti že nedostatnost samo jedne razruši harmonično celokupnost, ki ustvarja v človeškem bitji pojem blagonravnosti. Za moralično ceno človeka so ta svojstva neobhodno potrebna; brez njih si prave nravstvenosti še misliti ne moremo. V šoli pa trebamo teh kreposti tudi zavoljo pouka samega, kajti pouk ne more prav napredovati, ako otrokom manjka katere koli teh lastnosti.

Brez pazljivosti pouk ne more biti koristen. Besede učiteljeve ne odmevajo v notranjosti otroški, k večjemu se doseže nekak navidezen uspeh, ki pa se razprši že naslednjo uro.

Pravo učenje pa se mora naslanjati na organično rast od znotraj na vèn, biti mora duševno upodabljanje misli in besed.

Isto tako neopustljiva je točnost ali natančnost. Točni morajo biti otroci v vsem svojem početji. Kjer otroci pogostoma izostajajo ali neredno v šolo prihajajo, ondu hira ves pouk, duševno stanje otrók pa je skoro neozdravljivo. Tudi pri najboljši volji se v takih okolnostih ne more doseči jednakomeren in hasnovit uspeh. Kakeršno pa je teženje otročje po rednem šolskem obiskovanji, takšno je tudi njih drugačno obnašanje, kajti zanemarjenost v jedni reči rodí netočnost v drugi. S takimi otroci ima učitelj ves čas obilo posla, a obupati ne sme nikdar nad vsakim uspehom.

Posebno pazljivo naj učitelj čuva snažnost otrók. Zoper to se ljudje prepogosto pregrešé. Že Liebig je sklepal iz uporabe mila na stopinjo omike katerega koli národa. Sama vnanja snažnost pa še ne zadostuje človeškemu bitju, biti mu je tudi notranje snažnim in čednim, kajti dušna in telesna umazanost ste si v bližnji sorodnosti. Naopako pa izvira iz vnanje snažnosti največkrat notranja čistota. Učitelj, kateri je privel svoje otroke do tega, da imajo vse svoje rečí čiste in snažne, izvršil je že precejšen del svoje vzgojne naloge. Zato pa treba, da na to krepost z vso ostrostjo pazi in vse pregreške zoper njo ostro kara ali celó kaznuje.

Venec šolske vzgoje pa je spoštljivost. V društvenem življenji se ničesar bolje ne čisla, nego blagočestje. Vender ono samo še ne ustvarja vrejenega društvenega stanja. Tù treba tudi neke uglednosti, nekega višjega vpliva, kateremu se je pokoravati. Brez tega ugleda in brez blagočestja razpalo bi vse poslopje društvenih razmer, in ne ostalo bi druzega, nego množica neustrahovanih nezadovoljnežev, ki bi se za vso svetost in nravstvenost človeških naprav in običajev ne brigala, temveč samosvestno teptala društvene kreposti in državljanske pravice. Temu zlù more le spoštovanje in blagočestje v okom priti. Mrzla sebičnost postane trdosrčna in uporna, spoštljivost pa vodi po mirnem potu do prave svobode, ki ne išče svojega oproščenja v rovarstvu in kovarstvu, marveč v vzvišenih sponah prave omike. Spoštovanje rodí državljanske kreposti; ponižnost in postrežljivost, upogljivost in pokorščino. Pomanjkanje spoštljivosti pa ugonobi celó prijaznost, uljudnost in dvorljivost, te povsod priljubljene dokaze prijateljstva. Kam pa bi prišlo človeštvo brez teh kreposti, tega nas učé razne sodnijske obravnave. Zato treba že v otroku buditi in krepiti pravo spoštovanje do višjih in nižjih, do človeških in božjih naprav. S to dostojnostjo mogli bodo v življenji povsod shajati, in ne bode se jim treba podajati v nasprotja z onimi obstoječimi razmerami, ki so za obstanek društvenega življenja potrebne.

Poleg te kreposti treba pa človeštvu tudi ljubezni do reda, ker še le ta ljubezen omogoči lepo in zadovoljno vkupno družabno bivanje. Ta red se naslanja na spoštljivost; vrhu tega ima pa tudi sam zase popolno veljavo. Zato bodi vse početje učencevo lepo umerjeno in dostojnemu vedenju primerno. Vsak si mora sam prizadevati, da vse tako dobro izvrši, kakor mu je to le mogoče. Posebno pri večjih deklicah naj se izobražuje čut za lepoto, milino in pristojnost. Šolska soba, primerno okrašena, bodi deklicam uzor prijazne sobe; vzbuja naj jim željo, da si pozneje priredé ravno tako priprosto in prijazno stanico. Sploh pa naj si naše hčere prisvojé v šoli ona svojstva, s katerimi bodo pozneje kot žene in matere domače življenje krasile in katera naj zasajajo v srca naslednjih rodov. Na tak način pa bodo koristile tudi šoli ter jo podpirale v njenih težnjah.

Pač čaka velika in težavna naloga učitelja, vsem tem zahtevam ustreči, sosebno ker mu dom in slabi vzgledi poderó mnogo tega, kar je z velikim trudom v otrocih vzbudil in okrepčal. V dosego svojega namena se mu je posluževati raznih sredstev, katera se ravnajo po njegovem večjem ali manjšem pedagogičnem izpoznanji. Glavno

sredstvo pa mu bodi lasten vzgled. Ko bi učitelj ne svetil sam s svojim vzgledom v vseh gori naštetih lastnostih kot uzor, tedaj nikakor ne bi mogel privajati otrók k dostojnosti. Bilo bi celó nemoralično, od otrók térjati ono, na česar se sam ne ozira, in karati to, česar sam pregreša. Vse besede in vsi mrtvi zakoni brez vsemogočnega vzgleda nimajo nikake močí. Zato mora vsa osobnost in vsa vnanjost vzgojiteljeva taka biti, da na otroka v blažilnem in vzbujalnem obziru vpliva. Že njegov nastop mora vzgojevati. Učitelj mora tedaj tudi pri vsem svojem ravnanji premisliti, da ga mnogo oči ostro opazuje in da mnogo bitij njegovo vedênje posnema. Vsaj je vender duša otročja slična čisti svitlobni ploči, na kateri odsevajo najmanjše poteze predpostavljenega predmeta. Otrok posnema večkrat vse posebnosti učiteljeve. Kako hoče učitelj otroke k spoštljivosti navajati, ako se sam ne more ponašati s to čednostjo; kako naj budí čut za milino in blagougodje, ako kaže v svojem obnašanji vedno le neolikano in robato stran; kako naj vzgojuje točnost, ako je sam len; kako naj napeljuje otroke, da se bodo udajali šolskemu in domačemu redu, ako sam postav ne izpolnuje?

Prijaznost in resnost, priljudnost in strogost, materinska ljubezen in očetovsko strahovanje, postrežljivost in uljudnost, vse to mora se zliti v učitelju v harmonično celoto. Potem bode vladalo v šoli družinsko razmerje, kakor v kaki dobri in plemeniti rodbini; potem se bodo združili otroci v nerazrušljivo občestvo, v katerem bode zapovedoval in red vzdrževal učitelj kot oblažujoč činitelj. Še-le potem se bode družabno življenje v šoli kazalo v lepi, čisti podobi.

Neprilike kranjskih učiteljev.

(Dalje in konec.)

Najbolj pa se pritožujejo drugi, tretji in četrti učitelji na čveterorazrednicah na Kranjskem.

Na čveterorazrednicah, kjer je največ šolskih otrok, pridnih in lenih, dobro in slabo vzgojenih, sta pouk in vzgoja najtežavneja. Vrh tega v te šole hodijo tudi otroci civilnega občinstva, kateri so potem namenjeni, da prestopijo v srednje šole. K temu pride še pouk v nemškem jeziku, kateri veliko truda prizadeva, pa ima malo uspeha. Te ljudske šole nahajajo se največ v krajih, kjer so c. k. okrajne sodnije, c. k. davkarije, c. k. notarijati, c. k. okrajna glavarstva in druga enaka oblastva. Ni torej čuda, da je v takih krajih tedaj živež in stanovanje dražje, kar le zopet učitelj s svojo pičlo plačo najbolj čuti.

Kako li se more v takih razmerah tretji ali četrti učitelj s svojo skromno plačo pošteno preživeti? Naj obrača svojo plačo, kakor hoče, čedno in primerno oblečen mora vender le hoditi, ter svoj želodec zadovoljevati, če hoče, da pri težavnem delu ne opeša.

Naj si bode učitelj neoženjen ali oženjen, v obeh slučajih, ne more nikakor pošteno shajati. Postranskih zaslužkov ni, ker za vsako delo je že deset drugih, ki bi ga radi storili. — Poglejmo te učitelje še dalje!

Mej tem, ko ima nadučitelj z vsemi dohodki gotovo še enkrat toliko, mej tem ko imajo c. k. uradniki po tri- ali štirikrat toliko, kakor ti učitelji, in ko vsi ti bolj ali manj težko shajajo, kako naj li on svojih 32 do 36 gld. na mesec razdelí, da bode sebe in morda še družino svojo pošteno preživel? Ako pa je neoženjen, in če more hoditi v gostilnico, ali more térjati, da bi ga za toliko, kolikor on plačevati more, preživili? Komur so znane razmere na deželi v takih krajih, kjer je obilo uradnikov, pritrdil mi bode, da je revež tisti učitelj, kateri si mora v gostilnicah hrane iskati. V mestih je v tej zadevi vse drugače. Privatnih hiš, kjer bi učitelji stanovanje in hrane dobivali, pa ni. Vsak pisač